

Jezulátka ve Vodní tvrzi

Každé z muzeí v České republice má ve svých sbírkách klenot, kterým se může pochlubit nejen muzejním kolegům, ale co hlavně, veřejnosti. Vlastivědné muzeum Jesenicka se samozřejmě do této kategorie řadí rovněž. Mezi nespočtem velmi zajímavých sbírkových předmětů do popředí vystupuje zejména jeden, a to soška Jezulátka.

Kult Ježíšova dětství (Infantia Christi) má v rámci římskokatolického vyznání více než tisíciletou tradici. Vedle textů evangelií sloužily jako pramenná základna umělcům při nesčetných vyobrazeních Kristova dětství i apokryfní texty, zejména tzv. pseudoevangelium Jakobovo a Tomášovo. Boha v maličkém dítěti uctívali rovněž církevní otcové a myslitelé. Mezi nimi vystupoval např. sv. Jeroným, který strávil sám více než 30 let svého života jako prostý poutník v oblasti Kristova narození. Mezi dalšími ctiteli se nachází i jiná významná jména, jako např. sv. František z Assisi nebo „dívtvůrce“ sv. Antonín Paduánský, jenž je sám velmi často zobrazován s Jezulátkem na ruce. V Betlémě pak nechal císař Konstantin nad místem, kde se Ježíš narodil, postavit skvostnou baziliku. Památky připomínající Kristovo dětství tak mohly být uctívány nejen zde, ale s jejich postupným rozšířením i v mnoha chrámech pozdější Byzance a západní Evropy. V Evropě pak jako centrum tohoto kultu sloužil kostel S. Maria Maggiore v Římě.

Izolované zobrazení Jezulátka mimo scénickou souvislost se objevuje od počátku 14. století. Nejstarší známou soškou je 28 cm vysoká plastika žehnajícího Jezulátka s ptáčkem v pravé ruce, přibližně z 40. let 14. století, umístěná v klášteře Mödingen u Dillingenu. Nejprudšího rozvoje ale dosáhl kult Ježíšova dětství v baroku, což je také doba, kdy se tento fenomén dostává do Čech. Do té doby se na našem území žádná podobná soška nevyskytovala.

Toto jsou také důvody, proč se dnes dává za pravdu myšlence, že není možné, aby se na reálném základě nacházela legenda spojená právě se soškou, kterou má dnes v držení Vlastivědné muzeum Jesenicka. Ta totiž hovoří o tom, že soška Jezulátka byla vytvořena pro princeznu Annu Českou již ve 13. století a následně se dostala do slezské Vratislavi, kde ji tato zbožná žena darovala klášteru klarisek, od nichž údajně přešla k na Jesenicku známým voršilkám. Dalším faktorem, potvrzujícím výše naznačené, je skutečnost, že soška měří úctyhodných 69 cm, což při srovnání s 28 cm plastikou z Mödingenu vyrobenou ve 14. století, mluví zcela jasně o mladším původu.

Vznik jesenické sošky Jezulátka se odhaduje do 18. století. Její rané putování historií je obestřeno tajemstvím. S relativní jistotou můžeme říci, že v 19. století se dostala do rukou ženského řádu sv. Voršily sídlícího tehdy ve Vratislavi. Roku 1878 ale došlo k vyhnání voršilek jako katolického řádu z Pruska a ke zrušení vratislavského konventu. S podporou tehdejšího biskupa dr. Heinricha Förstera našly voršilky útočiště ve Frývaldově (Jeseníku), kde 19. května 1881 de facto založily nový klášter se školou, jehož areál je i dnes určen pro vzdělání mladé generace - nachází se zde základní škola na Průchodní ulici, známá stále pod označením „Kláster“. S voršilkami přišlo do Jeseníku i Jezulátka, jež bylo vystaveno v kapli kláštera přibližně 60 let a těšilo se nezměrné úctě.

V posledních letech druhé světové války se soška spolu s všemožnými doplňky, vyrobenými pro Jezulátka v 2. pol. 19. a ve 20. století, dostala do muzejních sbírek.

Nejpravděpodobnějším důvodem této skutečnosti byla snaha o jejich zachování vzhledem ke skutečnosti, že klášter byl čím dál častěji nucen pronajímat své prostory nacistickým stranám a organizacím (Německý svaz žen, Jednatelna vojenské pomoci, NSDAP). Od roku 1944 dochází také k nucenému použití objektů jako v podstatě azylových domů pro německé uprchlíky z Východního Pruska.

Je možné, že voršilky plánovaly jeho opětovné převzetí do vlastní péče po konci války, ale dějinné události daly situaci okolo Jezulátka zcela jiný směr. Rok 1945 znamenal definitivní konec kláštera. Některé sestry odešly samy a zbylé byly v roce 1948 nekompromisně

přesunuty za hranice Československa do Innsbrucku. Jezulátka tak nakonec zůstala v depozitáři jesenického muzea.

Doba socialismu nepřála myšlenkám, zařízením ani výstavním záměrům s církevní podstatou, a tím pádem bylo Jezulátka „nuceno odpočívat“. V současné době tomu ale tak již není.

Jezulátka je dnes k vidění v expozici Historie a archeologie Jesenicka ve Vodní tvrzi.

Návštěvník se může pokochat usmívající se soškou v póze, kdy mu pravou rukou žehná. V levé ruce, které chybí několik prstů, bylo původně umístěno zřejmě říšské jablko. Soška je oblečena do brokátových purpurově červených šatů se vsazovanými rukávy, zdobených paličkovanou drancounovou (zlatou) krajkou s protahovanými nitěmi a s lamelou. Šaty jsou přikryty pláštěm se vzorem z palmových ratolestí, po spodním obvodu lemovaným krajkou. Na první pohled upoutá i nápis IHS, jenž měl v dějinách několik významů. Pro naše potřeby však postačí jeden z nich, a to IESUS HOMINIS SALVATOR, znamenající v překladu Ježíš Spasitel člověka. Jako doplněk k šatům Jezulátka nese na hlavě císařskou korunu s kaširovaným červeně natřeným dýnkem. Na žehnající pravé ruce má pak zavěšenu textilní kabelku půlkruhového tvaru z bílého taftu, která má ve střední části sekaným drátkem vyšitý opět monogram IHS.

Vzhledem k povaze využívání Jezulátka v rámci jednotlivých období církevního roku nebo při významných státních a mezinárodních událostech se soška převlékala do patřičného různobarevného úboru. Zachovaly se čtyři soubory šatů - dva bílé a po jednom červeném a fialovém.

Bílá barva šatů jako barva slavnostní značila příchod doby velikonoční a vánoční. Barva červená, jako barva královská a také krve či ohně, se používala v rámci např. Svatého týdne. Do fialových šatů symbolizujících pokání se Jezulátka oblékala ve dnech postních a adventních. Tyto soubory ale samozřejmě nejsou jedinými, které jsou pro oblékání Jezulátka možné. Existují i další barvy využívané pro výrobu šatů a doplňků - modrá, zelená, růžová a atd. Ne vždy se však tyto celky dochovaly, což je i příklad jesenického Jezulátka. Přestože se zdobností ani množstvím dochovaných nebo vyrobených komponentů nemůže rovnat nejznámějšímu Pražskému Jezulátku z malostranského kostela Panny Marie Vítězné, věříme, že každému návštěvníku našeho muzea dokáže nabídnout útěchu a klid, který je tak nutný v nynější hektické a uspěchané době.

Kamil Tomášek

LITERATURA

Malá knížečka o Pražském Jezulátku. Brno 2010, 111 s.

FORBESKÝ, J. - HORYNA, M. - ROYT, J.: *Pražské Jezulátka.* Praha 2004, 95 s.

TINZOVÁ, B.: *Klášter voršilek ve Frývaldově jako centrum jako centrum vzdělávání dívek 1881 - 1948.* Jesenicko, Vlastivědný sborník sv. 2, Jeseník 2001, s. 16-25.